

OGOHLANTIRUVCHI ISHORALARNI BERISH QOIDALARIGA RIOYA ETMASLIKNING XAVFLI OQIBATLARI.

Sultanov Xamid Muxarramovich

Chilonzor tumani 1-son texnikumi "YO'L HAKAKATI QOIDALARI VA HAKAKAT XAVFSIZLIGI" maxsus fan etakchi o'qtuvchi" E-mail:sultanovh24@gmail.com,

Kalit so'zlar: *Yo'l harakati qoidalar (YHQ), ogohlantiruvchi ishoralar, burilish ko'rsatkichlari, yo'l-transport hodisasi (YTH), haydovchi mas'uliyati, harakat xavfsizligi.*

KIRISH

Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda haydovchilar o'rtasidagi "muloqot" muhim ahamiyatga ega. Bu muloqot maxsus ogohlantiruvchi ishoralar (chiroq ishoralari, tovushli signallar va qo'l ishoralari) orqali amalga oshiriladi. O'zbekiston Respublikasi Yo'l harakati qoidalarining 9-bobida belgilanganidek, manevr qilishdan oldin ishora berish majburiydir. Ushbu qoidalariga rioya etmaslik nafaqat qonunbuzarlik, balki inson hayotiga daxl qiluvchi ayanchli oqibatlarga olib kelishi mumkin.

ASOSIY QISM

Ogohlantiruvchi ishoralar — bu yo'l harakati ishtirokchilari o'rtasidagi "vizual til" bo'lib, uning buzilishi zanjirli reaksiyaga sabab bo'luvchi xavflarni keltirib chiqaradi. Quyida ushbu muammoning mohiyati va oqibatlari batafsil tahlil qilinadi:

1. Axborot yetishmovchiligi va kutilmagan manevrlar xavfi

Harakat xavfsizligi mutaxassislarining tahlillariga ko'ra, ko'pchilik YTHlarning tub ildizi "kutilmagan harakat"ga borib taqaladi. Haydovchi burilish ishorasini yoqmasdan turib manevrni boshlaganda, boshqa haydovchilarda qaror qabul qilish uchun vaqt qolmaydi. Masalan, 60 km/soat tezlikda harakatlanayotgan avtomobil sekundiga taxminan 16-17 metr masofani bosib o'tadi. Ishora berilmagan soniyalarda orqadagi haydovchi xavfni sezguniga qadar o'nlab metr masofa bosib o'tiladi va to'qnashuv muqarrar bo'lib qoladi.

2. Piyodalar va himoyasiz harakat ishtirokchilari

Yo'l harakati qoidalariga ko'ra, haydovchi manevr qilishdan oldin piyodalarga xavf tug'dirmasligi shart. Biroq, amaliyotda burilish chirog'ini yoqmasdan chorrahaga kirgan haydovchi yo'lni kesib o'tayotgan piyodani sarosimaga soladi. Ayniqsa, bolalar va qariyalar avtomobilning yo'nalishini ishora qaraib baholaydilar. Ishora yo'qligi ularning noto'g'ri qaror qabul qilishiga va o'lim bilan bog'liq hodisalar ko'payishiga olib keladi.

3. Texnik nosozlik va inson omili

Ba'zan ogohlantiruvchi ishora berilmasligiga haydovchining beparvoligi emas, balki avtomobilning texnik nosozligi (chiroqlar kuyganligi) sabab bo'ladi. Yo'l harakati qoidalarining 3-ilovasiga muvofiq, tashqi yoritish chiroqlari nosoz bo'lgan transport vositasidan foydalanish taqiqlanadi. Agarda chiroqlar ishlamas, haydovchi qo'l ishoralari bilan (chapga burilish uchun — chap qo'lni yon tomonga cho'zish, to'xtash uchun — qo'lni yuqoriga ko'tarish va h.k.) boshqalarni ogohlantirishi shart. Ushbu oddiy qoidaga amal qilmaslik haydovchining to'liq aybdor deb topilishiga asos bo'ladi.

4. Huquqiy javobgarlik va jarimalar (2025-yil holatiga)

O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 128-moddasiga ko'ra, haydovchilarning manevr qilish qoidalarini buzishi, shu jumladan ogohlantiruvchi ishoralarni bermasligi bazaviy hisoblash miqdorining (BHM) muayyan baravarida jarima solinishiga sabab bo'ladi. Agar ushbu harakat avariya holatini keltirib chiqarsa, jazo chorasi keskinlashadi. 2025-yilda raqamlashtirilgan kuzatuv kameralari nafaqat tezlikni, balki ishora bermasdan chiziqni kesib o'tish (qayta saflanish) holatlarini ham qayd etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

5. Yo'l madaniyati va psixologik ta'sir

Ishora berish — bu nafaqat qonun, balki yo'l madaniyati belgisidir. Signal bermasdan harakatlanadigan haydovchilar boshqalarda g'azab va stress uyg'otadi. Bu esa o'z navbatida "yo'l agressiyasi"ga (road rage) sabab bo'lib, boshqa haydovchilarning ham xavfli haydashiga turtki beradi. O'zaro hurmat asosida berilgan har bir ishora yo'llardagi tirbandliklarni kamaytirishga va harakat ravonligini ta'minlashga yordam beradi.

ASOSIY QO'LLANISH SOHALARI

Ogohlantiruvchi ishoralar quyidagi vaziyatlarda qo'llaniladi:

1. Manevr qilishda: Yo'nalishni o'zgartirish, burilish, qayta saflanish yoki to'xtashdan oldin.
2. Quvib o'tishda: Boshqa haydovchilarni harakat trayektoriya o'zgarishi haqida xabardor qilish uchun.
3. Xavf tug'ilganda: Favqulodda to'xtash chiroqlarini yoqish orqali boshqalarni ogohlantirish.
4. Sutkaning qorong'i vaqtida: Tashqi yoritish chiroqlari orqali transport vositasining gabaritlarini ko'rsatish.

Qoidalariga rioya etmaslikning xavfli oqibatlar

Ishora bermaslik quyidagi xavflarni keltirib chiqaradi:

- Kutilmagan to'qnashuvlar: Orqadan kelayotgan haydovchi oldindagi avtomobilning burilishini bilmasa, masofani saqlashga ulgurmaydi. Bu ko'pincha "zanjirli" avariyalarga sabab bo'ladi.
- Piyodalar hayotiga xavf: Piyodalar avtomobilning qaysi tomonga burilishini ishoraga qarab aniqlaydilar. Ishora yo'qligi ularni chalg'itadi va urib ketish holatlariga olib keladi.
- Mototsikl va velosipedchilar bilan bog'liq YTHlar: Ikki g'ildirakli transport vositalari kichik o'lchamli bo'lgani uchun, haydovchining kutilmagan manevri ular uchun o'lim xavfini tug'diradi.

□ Ma'muriy javobgarlik: O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 128-moddasiga binoan, ishora berish qoidalarini buzish jarima solinishiga sabab bo'ladi.

Xulosa

Ogohlantiruvchi ishoralar — bu yo'ldagi tartib va o'zaro hurmat belgisidir. Har bir haydovchi burilish ko'rsatkichini yoqishni shunchaki majburiyat emas, balki o'zining va o'zgalarning hayotini asrash chorasi deb bilishi lozim.

Unutmang, vaqtida berilmagan bitta ishora tiklab bo'lmas yo'qotishlarga sabab bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 12-apreldagi 172-son qarori bilan tasdiqlangan “Yo‘l harakati qoidolari”.
2. O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi.
3. "Yo‘l harakati xavfsizligi" o‘quv qo‘llanmasi, Toshkent — 2023.
4. O‘zbekiston Respublikasi IIV Yo‘l harakati xavfsizligi xizmati rasmiy ma’lumotlari